

In memoriam
Milan Prelog
 (1919–1988)

Gubitak što ga je čitava naša struka (i šira kulturna javnost) pretrpjela preranom smrću Milana Preloga na poseban način osjećaju urednici i suradnici ovoga časopisa. Golema većina njih je imala sreću da prati profesorova predavanja i vježbe, a nemali broj i povlasticu da ga susreće u učestalim osobnim radnim kontaktima ili da razgovara s njim o najrazličitijim znanstvenim problemima i društvenim temama. Veliki dio već skoro četvrtstoljetnog trajanja »Života umjetnosti« najuže je povezan s njegovom agilnošću i motiviranošću, a mnogi trenuci sumnje, posustajanja ili materijalne krize prevladani su upravo Prelogovim izravnim angažmanom, plodnim poticajima i ustrajnom podrškom.

Nema nikakve dvojbe da je profesor Prelog najdublji trag ostavio u medijevističkoj i teoriji, posebno teoriji povijesnog urbanizma. Znanstvenim interpretacijama općih tokova i nacionalne baštine zadužio je generacije budućih istraživača, a svoj rad je neposredno utkao u konzervatorske programe i prostorne planove, u enciklopedijske sinteze i popularizatorske zahvate. Njegova poliedrična djelatnost našla je svoje mjesto i na javnim tribinama i u stručnoj publicistici, u emisijama školskog radija i televizije i u specijaliziranim edicijama. Ljudsku komunikativnost i organizatorski dar uložio je također u što primjerenije funkcioniranje strukovnih i nastavnih institucija, a među takvim inicijativama ističu se postdiplomski studij »Kultura Jadrana« u Dubrovniku i velika izložba umjetnosti na tlu Jugoslavije u Parizu (1971).

Usudujemo se ipak pomisliti da je veza profesora Preloga sa časopisom »Život umjetnosti« bila jedna od svojevrstnih magistrala njegova djelovanja, a po našoj je ocjeni upravo sudbonosna. Ne može biti slučajno što je iz njegova pera potekao uvodni tekst tiskan u prvom broju naše revije, koji je odmah uspostavio najvišu razinu promišljanja o domaćoj tradiciji i globalnim stilsko-morfološkim usmjerenjima. Ništa manje je znakovito što je na ovim stranicama objavljen i jedan od sasvim rijetkih Prelogovih nekrologa, *in memoriam* duhovnom učitelju i pioniru povijesnoumjetničke struke u nas, doktoru Ljubi Karamanu. Veza između programatske studije »Problem valorizacije u historiji umjetnosti naše zemlje« i kratkog nadgrobnog govora nije samo formalna, budući da je u oba slučaja riječ o Karamanovim tezama i njegovu prinosu znanstvenom tumačenju pojava, već govori o bitnim Prelogovim preokupacijama i o sasvim iznimnoj sposobnosti kreativnog nadovezivanja i nedogmatskog prihvaćanja postojećih stajališta (ma i najmilijeg, najcjenjenijeg »uzora«), uz ukazivanje na potrebu prevladavanja i modifikacije bilo kakvog krutog kategorijalnog aparata, a u korist dublje i cjelovitije znanstvene istine.

Ostali u našem časopisu prezentirani Prelogovi prilozi također spadaju

u njegove najambicioznije i najosobnije obilježene prinose hrvatskoj i jugoslavenskoj povijesti umjetnosti. »Jadranska obala: prostor i vrijeme« (iz 1967) jedan je od razmjerno ranih pedagoških za integralan odnos prema spomeničkom nasljeđu u prirodnom i povijesnom kontekstu. »Četiri bilješke o krizi ljudske okoline« specifična su razrada socioloških i ekonomskih premisa »gubitka jasne orijentacije«, i to u trenutku kad ekološka problematika još jedva dolazi na dnevni red dežurnih mislilaca. »Uz problem valorizacije historicizma« jasno je upozorenje o potrebi uvažavanja svih slojeva prošlosti ali i o nužnosti aksiološkog razlikovanja i izbjegavanja trendovskih »revanšizama«. »Grad kao umjetničko djelo« bio bi nedvojbeni apogej Prelogove teoretske konstrukcije, no tekst na žalost nije dovršen i predstavljen je kao torzo ili fragment. U svakom slučaju riječ je o profesorovoj pravoj opsesiji, o zahtjevu za potpunom identifikacijom likovnog stvaralaštva i urbane kulture. U dosluhu s mumfordovskim intuicijama i arganovskim stavovima Prelog je nastojao postaviti zaglavni kamen (čak točku na i) čitavom sustavu oblikovanja, pa je shvatljivo da u tom naporu nije mogao do kraja uspjeti nego je na svoj način sagorio u želji dohvaćanja krajnjih vrhunaca.

Razumljivo ponosni na profesorovo sustavno sudjelovanje u profiliranju ovoga časopisa, ne želimo dakako potcjenjivati ni druge, poznatije i šire prihvaćene dionice njegove ne odveć opsežne ali vrlo »guste« bibliografije. Ali činilo nam se značajnim pokazati kako je Prelog znao kao malo tko drugi prebacivati mostove između povijesti i aktualnosti, između arheoloških supstrata i »žive« umjetničke prakse, koja je pak najprirodnije odjekivala baš u glasilu naslovljenom »Život umjetnosti«. Uostalom, još u predratnom razdoblju, kao mladi student, on je startao u podlistku »Obzora« s feljtonima o Kleeu i Van Goghju, a u ranim poslijeratnim godinama pisao je o možda najplodnijim tendencijama hrvatskoga kiparstva (Angeli Radovani, Bakić) i slikarstva (Gliha, Šimunović). Posebno polemički spis o Bakićevom projektu na natječaju za spomenik Marxa i Engelsa u Beogradu ulazi u svaku antologiju i povijest moderne kritike, a njegova apologija konstruktivne čistoće i sustavne redukcije nije nego dosljedna razrada temeljnih oblikovnih načela iz prošlosti, primijenjenih u novim, izmijenjenim uvjetima.

Potpuno uvjereni u vitalnost profesorove duhovne baštine, ne možemo se ipak osloboditi tuge i žaljenja zbog nestanka čovjeka, čovjeka – da citiramo i parafraziramo riječi njegova rastanka s Karamanom – »koji nikada ništa nije uzimao nego samo neštedimice davao«. Zahvalni smo mu na svemu što smo od njega primili, a u onome što nam je dao ostaje zauvijek s nama.